

РЕГИОНАЛНА МАРКА „СТРАНДЖА“ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ЗА РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В ПРИРОДНИЯ ПАРК

ас. д-р Десислава Алексова
Нов български университет – София

Устойчивото развитие на туризма в защитените територии се обуславя от разнообразни фактори. Това са туристическите ресурси, спецификата на региона и материалната база, степента на ангажираност на местното население в различните сфери на туристическата дейност, ползите и ограниченията, свързани с режимите на управление, и др. Региони с характерен облик и благоприятни условия за развитие на туризма при правилно планиране и управление могат да се превърнат в предпочитани туристически дестинации. Обект на настоящото изследване е природен парк (ПП) „Странджа“. Целта е да се анализират природните и антропогенните туристически ресурси, човешкия фактор в пределите на парка, характера на посетителите и възможностите за предлагане на природосъобразни видове алтернативен туризъм, както и механизмите за повишаване на качеството чрез налагане на Регионална марка „Странджа“.

ПП Странджа е разположен на територията на общините Царево и Малко Търново и заема централната част на българска Странджа с излаз на Черноморското крайбрежие. Общата площ на парка е 116 068,5 ха (1161 км²), което представлява 1 % от територията на страната и го прави най-голямата защитена територия в България. В границите му се намират 5 строги резервата, 17 природни забележителности и 12 защитени местности (ЗМ), някои от които – уникални за България по отношение на ландшафтните си характеристики. Сред тях са биосферният „Узунбуджак“ и първият обявен в страната резерват „Силкосия“, ЗМ Устието на река Велека, ЗМ Силистар и др. [2].

За първи път Странджа е обявена за народен парк на 24 януари 1995 г. на основание на чл. 17 и чл. 22 от Закона за защита на природата

та¹. Инициативата е на група български природозащитници и лесовъди с цел да се опази в полза на обществото неповторимата природа на планината, свързаните с нея традиции и поминък и да се осигури устойчиво социално-икономическо развитие на района. С влизането в сила на Закона за защитените територии със Заповед на МОСВ² № РД-350 от 14.VII.2000 г. паркът е прекатегоризиран като природен. Основни отговорни институции за управлението на парка на национално ниво са МОСВ и ИАГ³, на регионално – РИОСВ⁴ – Бургас, и РДГ⁵ – Бургас, а на локално – ДПП⁶ Странджа, петте държавни лесничейства, действащи на парковата територия, и общинските ръководства на общините Малко Търново и Царево [1].

Природни туристически ресурси

Природните ресурси и естетическите качества на ландшафта имат доказан рекреативен, възстановителен и оздравителен ефект. Тяхната специфика и многообразие са предпоставка за развитието на редица видове алтернативен туризъм. Странджа е уникална за България и Европа както с абиотичните, така и с биотичните си фактори.

Релеф

Релефът на българската част на Странджа въпреки малката си надморска височина е силно разчленен и атрактивен. Характеризира се с множество заоблени върхове и била, пресечени от много долове във водосборите на реките. В геоложко отношение районът на парка е много интересен, с разнообразни скални видове. Многобройни са пещерните образувания, цепнатините и пропастите, много от които са все още непроучени. По отношение на геоложките феномени територията на ПП Странджа е слабоизучена. Официално в държавния регистър са включени само четири геотопа – Устието на река Велека, Силистар, Каньонът на Велека и Каменска бърчина (Камъка) до гр. Малко Търново. И четирите геотопа са защитени, като първите три се намират в границите на защитени местности, а Каменска бърчина е обявен за природна забележителност [2].

¹ Заповед № РД-30/24.I.1995 г. на министъра на околната среда (ДВ, бр. 15/1995 г.) – Приложение 5.1.

² Министерство на околната среда и водите.

³ Изпълнителна агенция по горите.

⁴ Регионална инспекция на околната среда и водите.

⁵ Регионална дирекция по горите.

⁶ Дирекция на природен парк.

Климат

Странджанският климат се формира под континенталното влияние от запад и север, черноморското влияние от изток и средиземноморското от юг. Като цяло има преходносредиземноморски характер – зимен максимум и летен (августовски) минимум на валежите и сравнително високи средногодишни температури. Особеност на местния климат представлява промяната на дневните температури към най-високите части на Странджа. Установена е тенденция на понижаване на температурите по склоновете на високите хребети в централната част на Средна Странджа над 350 м н.в. Това има определено влияние върху други климатични елементи – по-чести и по-дълготрайни мъгли, по-обилни снеговалежи и по-продължително снегозадържане, по-ранни слани и по-късно развитие на растителността. В био-климатично отношение проучваният регион крие значителни ресурси за климатолечение. Лечебните качества на климата в крайбрежния район в съчетание с плажовете и морето са причина за обявяването на Ахтопол за климатичен морски курорт от национално значение, а Синеморец – за климатичен морски курорт от местно значение. Направени са пълни изследвания на климата в района на Малко Търново, които дават основание за развитие на традицията в климатолечението на алергични и белодробни заболявания. Самият град е обявен за планински климатичен курорт от местно значение [2].

Води

Основни реки в парка са Велека, която се влива в Черно море чрез красив естуар, който при пълноводие залива крайречната гора, придавайки ѝ типичен лонгозен характер, и Резовска. Двете реки и притоците им принадлежат към Черноморския водосборен басейн. Река Велека се отличава с добре развитата си приточна система. Левите притоци са повече на брой и по-многоводни от десните. По-важните от тях са реките Младежка, Дяволски дол, Стръмница, Еленица и Трашка, повечето от които извира от рида Босна и текат по южните му склонове. Някои от по-малките притоци на Велека пресъхват при сухи години през летния период поради интензивно изпарение и инфилтрация. Десните притоци извира от билото на Резовски рид и текат по северните му склонове. По-значителни от тях са реките Мечи дол (Айдере), Катун, Язменски дол, Лигурски дол и Колибарски дол. Резовска река извира източно от гр. Ковчас и след с. Паспала е гранична река между България и Турция. Тече главно на изток в дълбока долина и се влива в Черно море чрез лиман. В средното и долното си течение образува множество меандри. Долинните склонове на Резовска река са обрасли с дъбови гори. Дължината ѝ е 112 км, със 738 км² водосборна площ, от които 183,4 км² – на българска територия. Най-

големият ѝ приток е р. Велика (в Турция). По-важни притоци на р. Резовска на българска територия са реките Делийска и Дълбокия дол [2].

Почви

Територията на природния парк попада в Средиземноморската почвена област на Европа. Паркът е част от странджанската провинция, отличаваща се с по-влажни почви в сравнение с типичните за Южна Европа и с инверсия в разположението на кафявите горски почви. За територията му са установени 7 почвени типа със следното съотношение: наносни (алувиални) почви (Fluvisols) – 4 %; плитки почви (Leptosols) – рендзини, литосоли и ранкери – 10 %; метаморфни почви (Cambisols) – кафяви и канелено-кафяви – 4 %; лесивирани (Luvisols) – канелени и излужени канелени – 46 %; планосоли (Planosols) – оподзолени и псевдоподзолени канелени – 20 %; жълтоземи (Alisols) – 11 %; червеноземи (Nitisols) – 5 %. В границите на парка е единственото разпространение за България на жълтоземи (Alisols) и червеноземи (Nitisols), като жълтоземите се срещат единствено тук в Европа. Развитието на жълтоземите под южноевксинската горска растителност ги отличава от почвите на Средиземноморска Европа и разкрива природните им връзки с ниските долини на Кавказ [2].

Биоразнообразие

Флората на Странджа представлява уникално съчетание на реликтната южноевксинска, средиземноморската, средноевропейската, балканската, евро-азиатската, понтийско-централноазиатската и атлантическата група флорни елементи. Особеност тук е голямото участие на дървета и храсти, характерно за планините. В същото време се наблюдава значимо участие на едногодишни треви, което е типично за сухи и плитки почви при средиземноморски климат. Горите в Странджа са основно дъбови и източнобукови и покриват около 80 % от парковата територия. Голяма част от тях са вековни, естествени, със запазен първоначален състав и разнообразие. Общият брой на растителните видове в Странджа е около 1665, което представлява над 47 % от видовете висши растения в България. Ендемичните видове са 56, от които 6 са локални ендемити. Терциерните реликти са 63, от които 5 не се срещат никъде другаде в Европа. Застрашени в световен план са 3, в европейски – 10, а други 113 вида са записани в „Червената книга“ на България [2].

Територията на парка е с надеввропейско значение за безгръбначната фауна. Делът на консервационно значимите видове е огромен – ендемични са 119 вида, а редките за страната са 164. В световната „Чер-

вена книга“ са записани 16 вида, а в европейската – 10. Паркът е българската защитена територия с най-богата гръбначна фауна – 261 вида [2].

Природни местообитания

Разнообразието на климатичните фактори, особеностите на географското положение и релефа, както и липсата на засилен антропогенен натиск са способствали в Странджа да се обособи и запази изключително голямо разнообразие от природни местообитания. Техният общ брой⁷ е 121, като по този показател паркът е на първо място сред защитените територии в Европа [2].

Антропогенни туристически ресурси

Антропогенните ресурси имат предимно познавателен, възпитателен и образователен ефект. Главната им особеност се изразява в тяхното многообразие: културно-исторически, архитектурни, етнографски и художествени паметници и резервати, култови и религиозни обекти, музеи и галери, образци на нематериалната култура и др. Те са създадени от човека и допринасят за уникалността на района и обогатяването на туристическия продукт. Изследваният район притежава уникално съчетание на атрактивни антропогенни ресурси от всички епохи, които представляват част от своеобразните природни дадености на парка.

Културно-историческо наследство

Районът на ПП Странджа съчетава уникални по рода си паметници на духовната и материалната култура от международно, национално и местно значение. Тук се редуват културни пластове от неолита и бронзовата епоха, тракийската мегалитна култура, античността, Средновековието, Българското възраждане до най-новата ни история. Тяхното съчетание и концентрация са рядко срещани в Европа. В границите на парка са описани над 450 паметника, от които 20 долмена, 24 могилни некропола, 11 самостоятелни надгробни могили, 2 уникални куполни гробници, 13 антични средновековни селища, 17 крепости, древни пътища, 83 параклиса и едно историческо място от национално значение – местността Петрова нива. Село Бръшлян е със статут на архитектурен резерват, а с. Българи – на фолклорен резерват. Архитектурните и художествените паметници на културата са общо 280, от които 18 църкви, 268 възрожденски къщи и 4 исторически паметника, свидетелстващи за Илинденско-Преображенското въстание [2].

⁷ По класификацията за Палеарктика.

Местни занаяти, празници и обичаи

В региона съществуват съхранени кошничарство и бари в с. Стоилово, ковачество в с. Звездец и тъкачество. Тези занаяти са включени като туристически атракции в туристическите пакети, а в с. Стоилово ДПП е подпомогнала изграждането на кошничарската работилница. В плана на управление на парка наред с изграждането на посетителски информационен център се предвижда и изграждане на сувенирен център, който да предлага произведения за продажба. Една от целите на ДПП е да подпомогне именно възраждането на занаятите, които към настоящия момент не са развити достатъчно добре [1].

Особен акцент в духовната култура на Странджа представлява своеобразната празнично-религиозна система, характерна със свободното съжителство на християнството с древните езически обичаи. Единствено в този край се среща нестинарството, чиито корени се търсят в дионисиевите анестенарии, както и т.нар. „кукер без маска“. Във вътрешността на парка са запазени характерният странджански говор и топонимия [2].

Демографска характеристика

В границите на парка са включени 21 селища, сред които два малки града: Малко Търново – общински център, и Ахтопол, явяващ се вторичен опорен център на Община Царево. От останалите 19 селища 6 са малки и 13 – много малки села. Населението на общините Царево и Малко Търново, на чиято територия е разположен ПП Странджа, е около 14 000 души. С най-негативно изразени демографски процеси се характеризират селищата от Община Малко Търново. Застаряващото население и високата безработица са основни проблеми в общината. На места, особено в селата, дялът на пенсионерите надминава 80–90 %, а територията ѝ е една от най-слабо заселените в страната с гъстота на населението 5,7 души/км². В общината са концентрирани 0,8 % от работната сила на областта. Дялът на заетите в аграрния сектор е 0,7 %, а в индустрията и услугите – съответно 0,3 и 0,9 %. Обезлюдяването на района е трайна тенденция, която се дължи основно на влошената възрастова структура на населението, отрицателния естествен и механичен прираст и стагнация на местната икономика. Застрашителен е темпът на обезлюдяване на селата Граматиково и Заберново и общинския център, а села като Сливарово са реално застрашени от изчезване. Дялът на градското население на Община Царево е 75,7 %. Гъстотата на населението – 17,8 души/км², е една от най-малките в страната. В общината са концентрирани 2,4 % от работната сила на областта. По коефициент на безработица тя заема осмо място от

общо тринадесетте общини в областта. Дялът на заетите в аграрния сектор е 1 % от този за областта, а в индустрията и услугите – съответно 0,5 и 1,9 %. Тенденция към стабилизация и определено нарастване на населението се наблюдава в някои крайбрежни селища с изразени туристически функции – Варвара, Синеморец, Резово. Стабилизиращият брой на населението в някои малки селища във вътрешността на парка се дължи единствено на изчерпване им миграционен потенциал [2].

Развитие на посетителския поток и туризма

В световен мащаб туристите, предприемащи отговорно пътуване с акцент върху природата и културата на посещаваната дестинация, пътуват индивидуално или са организирани в малки и средноголеми групи (8–12 души). Характерно за тях е, че са любознателни, значително платежоспособни, с по-голяма обща култура и очакват да научат повече за посещаваната страна и нейните жители по време на своята ваканция. Те предпочитат да посетят и опознаят основно планински и селски райони, по-малко познати и некомерсиални дестинации, характеризиращи се със собствен облик, автентична култура и съхранена природа [4]. ПП Странджа предлага уникални за страната, а в някои случаи и за Европа, туристически обекти и маршрути, които, включени в качествени туристически продукти, ще удовлетворят потребностите на подобен контингент посетители и ще допринесат за устойчивото развитие на района.

Туристически обекти и маршрути

ПП Странджа предлага на своите посетители разнообразни туристически и рекреационни обекти и маршрути както в населените места, така и в районите със съхранен природен ландшафт. Най-популярните туристически места и обекти са:

- гр. Малко Търново – архитектурно-музеен комплекс, природен музей, тракийска гробница в местността Пропада и тракийска куполна гробница в местността Мишкова нива;
- с. Бръшлян – архитектурен и исторически резерват, църквата „Св. Димитър“ с килийно училище, етнографска сбирка и информационно-посетителски пункт на ДПП;
- с. Граматиково – горска сбирка с атрактивно представяне на природата на Странджа;
- с. Българи – единственото място, където е запазен в автентичен вид тайнственият нестинарски ритуал, изпълняван всяка година на деня на „Св. св. Константин и Елена“;
- местността Индипасха – древно тракийско оброчище;

• историческата местност Петрова нива – мемориал на загиналите в Преображенското въстание през 1903 г., музейна сбирка [2].

Туристическата инфраструктура в парка извън населените места се ограничава основно до съоръжения за краткотраен отдих като пикник зони, обозначени туристически пътеки и маршрути, заслони, места за бивакуване, няколко почивни бази на различни предприятия и единични вили, оборудвани за посрещане на туристи [1].

През 1997 г. е извършена инвентаризация на туристическите ресурси на парка и са изградени информационни точки в селищата Малко Търново, Ахтопол, Граматиково, Младежко, Бръшлян и Кости и при главните подходи. Те съдържат карта на парка с описание на растителността, кратка история на селището, изходящи туристически маршрути и снимков материал. Издаден е и справочник на местата за настаняване, който периодично се актуализира. През 1998 г. е издадена първата туристическа карта на ПП Странджа. Допълнително е изградена система от информационни пунктове и информационни табели, касаещи както парка като цяло, така и отделни негови консервационнозначими елементи. За резерватите е подновена системата от информационни табели, която се изгражда и поддържа от РИОСВ – Бургас. ДПП предлага планински, екологични, орнитоложки, спортни, културнопознавателни маршрути, туристически водачи, информация за квартири и места за хранене. ПП Странджа активно присъства на туристическия пазар – съвместно с туристически фирми от региона, участва на национални туристически борси и членува в национални и регионални сдружения за алтернативен туризъм. Характерна за Парка е липсата на съоръжения за масов и специализиран спорт [1, 2].

Характеристика на посетителите

Броят на организирани туристи, посетили ПП Странджа, е около 12 500 за година и непрекъснато нараства⁸. Все още липсва методика за мониторинг на посетителския поток в парка. Правят се общи наблюдения и се отчита броят на посетителите в рамките на организирани от ДПП посещения. Извършени са конкретни проучвания за посетителския поток в конкретни обекти от парковата територия и общи преценки за броя на посетителите на определени места по определен повод. Основна дестинация се очертава крайбрежието, където се насочва най-интензивният туристически поток. Според извършено проучване в рамките на ПУ⁹ на ЗМ Устието на река Велека и Силистар в съвкупността на чуждестранните туристи основна тежест пада на семейни лица на

⁸ По данни на ДПП „Странджа“

⁹ План за управление

възраст над 40 години. Българският контингент е в основната си част под 40 години, работещи или учащи се, с добро образование, предимно от столицата. Конкретни проучвания в крайбрежната зона на парка сочат, че средният престой на туристите е над 6 дни, като преобладават посещенията с престой 14 дни – 63 %, следвани от тези с престой от 6 до 10 дни – 32,7 % [2, 3].

Образование и екологично възпитание

Екотуризмът способства за ангажиране на децата в опазването на околната среда в природния парк. Учениците се включват в изграждането и поддържането на туристическата инфраструктура, в почистването и залесяването на територията на парка. От особена важност е задоволството и самочувствието на децата от постигнатото от тях. Трайни знания, практически опит и екологични нагласи се формират при провеждане на обучителни занимания и учебни практики сред природата. ДПП развива множество инициативи и програми в областта на образованието и екологичното възпитание с децата и учениците от училищата в района на парка, както и с тези от Бургаския регион. Организирано се излизане сред природата и запознаване с биологичното разнообразие за децата от градовете, образователни екскурзии и лекции по екопътеки¹⁰. Има изградени клубове „Приятел на ПП Странджа“ и екоклубове както в училището в гр. Малко Търново, така и в повечето училища в гр. Бургас. Редовно се организират конкурси, викторини, състезания на екологични теми [1].

По проект „Странджа“ на БШПОБ¹¹ със съдействието на Община Малко Търново и ДПП в гр. Малко Търново е изграден първият по рода си в България природен музей със съвременни интерактивно-игрови елементи на обучение. Музейната експозиция включва телефонна кабина с телефонен указател за разговор с птиците в гората, уредба „Езиков курс“ за изучаване на езиците на няколко животни, тъмна стаичка, в която се чуват гласовете на всички нощни обитатели на гората, табла за разпознаване на видовете странджански дървета по тяхната кора, кутия с бръмбари, два дървени пъзела с картата на ПП Странджа и хранителната верига на животните, сандък с природни съкровища – минерали и билки за разпознаване, модел на къщичка за птички с чертеж за построяването ѝ, богата фотоизложба, зала за видеопроекции, детски творби, изработени от природни материали и др. [2].

¹⁰ Инициатива „За природата сред природата“.

¹¹ Българо-швейцарска програма за опазване на биоразнообразието; от 2004 г. – българска фондация „Биоразнообразие“.

Създаване на регионална марка „Странджа“

Създаването и утвърждаването на бранд има цел да създаде доверие, разпознаваемост на продукта и гаранция за качество. Разработването и въвеждането на запазена марка за качество „Странджа“ се основава на необходимостта от създаване и налагане на по-ефективен маркетингов инструмент, чрез който продуктите от региона на Природен парк „Странджа“ да бъдат по-конкурентоспособни на пазара.

Същност и цел на бранда

Целта на бранда е да отличи продукта от този на конкурентите, да засили възприятието за стойност и удовлетворението от преживяването. Поради непрекъснато увеличаващия се избор пред потребителите важноста на брандинга прогресивно нараства с годините. Клиентите са склонни да плащат повече за утвърдени и популярни марки. Изграждането на успешна бранд идентичност е конкурентно предимство и съответно лост за увеличаване на продажбите и печалбата. Трябва да се има предвид обаче, че подход, който е успешен на един пазар, би могъл да се окаже провал на друг, ако не се отчетат природните дадености и културните различия в региона. Както комуникацията, така и самият продукт трябва да се адаптира за целите на местния пазар.

Предложението на парковата дирекция е в началото на процеса критериите за получаване и ползване на тази запазена търговска марка да бъдат въведени в местата за настаняване – къщи за гости, семейни хотели и всички други туристически обекти, проявяващи интерес към процеса и ползите от него, както и за предприемачи, предлагащи услуги, свързани с туризма в района. Този процес е своеобразна система за доброволно сертифициране на качеството и устойчиво ползване на ресурсите в туристическите обекти и другите предприятия, свързани с парковата територия. Поради тази причина обектите на първо място трябва да бъдат официално категоризирани или да са в процес на категоризиране и да поддържат постоянно ниво на качество съобразно с дадената им категория [6].

Марката ще се ползва както от предприемачите в туристическия бизнес, така и от местни производители и занаятчии. Тя ще се присъжда от местна сертифицираща група, която включва независими оценители – представители на ДПП Странджа и местните общности, за срок 3 години, след което обектите отново преминават процес на сертифициране. Целта е да докажат, че продължават да отговарят на високите стандарти, свързани с качеството на обслужването и екологосъобразността, а именно:

– акцент върху природната среда, културните и историческите забележителности в региона чрез картини, снимки, печатни и електронни материали, контакти с водачи и възможност за общуване с природата по подходящ начин;

– акцент върху добрата интерпретация на природните ценности на парка, познаване на природните и културните забележителности на района, както и проблемите, свързани с намаляване на негативното влияние на човешката дейност върху природата;

– доказана практика на екологична устойчивост и минимално негативно екологично въздействие, включително съвети към гостите, свързани с опазване на околната среда;

– принос към природозащитата и подпомагане на дейности, свързани с устойчивия туризъм, парка и защитата на дивата природа;

– подкрепа на НПО, работещи за опазване на околната среда, предпазване на гостите от покупки на стоки, свързани с редки и защитени видове и др.;

– принос за местната общност и наемане на местен персонал;

– предлагане на продукти и сувенири местно производство, обзавеждане предимно с български стоки, включване в менюто на традиционни за района ястия и напитки;

– респект към местната култура и интегриране на подходящи културни елементи от региона или подготвени с участието на местната общност;

– информацията и интерпретативните програми да представят точно и коректно местната култура и традиции;

– грижа за клиента [5].

Необходимост от въвеждане на бранда

Необходимостта от доброволно сертифициране се налага поради факта, че за туристите от икономически развитите държави гаранцията за добро качество на услугите е от особена важност и в някои случаи е решаваща при вземането на решение за избор на дестинация и място за настаняване. Същото се очаква да важи и за българските туристи, тъй като членството на България в ЕС все повече ще изисква налагането на високи стандарти за качество на услугите и на продуктите. Оценката на качеството на услугите от района е важен маркетингов инструмент, който цели да подпомогне местния малък бизнес, да подобри пазарните си позиции и да повиши продажбите си. Обектите и услугите, съставляващи продукта с марка „Странджа“, осигуряват персонализирано обслужване и непосредствен контакт с местната общност, възможност за съпреживяване на местния бит, култура и традиции, в т.ч. кухня и на-

питки. Основното конкурентно предимство е доказаната екологична устойчивост и грижа за опазване и съхранение на природните и антропогенните ресурси на територията на парка. Марката за доказано качество ще позволи на посетителите в района да избират качествените места за настаняване и допълнителни услуги, доверявайки се на гаранцията, дадена чрез бранда [6].

Сертификационната система „Регионална марка „Странджа“

Стандартите за оценка и сертификация с марката „Странджа“ са разработени по модела на сертификационната система на фондация „Pan Parks“ и тази на Регионална асоциация „Стара планина“. Главната цел на стандартите е да подпомагат налагането на устойчив модел на туризъм и местно икономическо развитие в района на ПП Странджа, както и да се избере признак, по който защитената територия е уникална. Допълнителните критерии и стандарти за гарантирано качество на услуги и продукти имат крайна цел привличането на по-платежеспособни клиенти и създаването на по-добър имидж на района на туристическия пазар. Това налага оформяне на осем групи стандарти за сертифициране, съответстващи на осем принципа:

1. Фокусиране върху взаимовръзката на посетителите с природната среда;
2. Акцент върху добрата интерпретация посредством по-добро разбиране, оценка и удовлетвореност от контакта с природата и съответното преживяване;
3. Постоянни усилия за доказване на действащи практики на екологична устойчивост и минимално негативно екологично въздействие;
4. Пряк принос към природозащитата на територията;
5. Осигуряване на ползи за местната общност;
6. Респект към местната култура чрез интегрирането ѝ в предлаганите туристически продукти;
7. Доказана грижа за клиента чрез отговорно отношение и удовлетворяване на очакванията на потребителя;
8. Коректност и адекватност на представяната информация, реклама и предлагане, формиращи реалистични очаквания у гостите, т.е. спазване на принципите на отговорния маркетинг [6].

Сертифицирането обхваща три категории туристически услуги и дейности: настаняване и хранене, атракции и туристически обиколки.

Категория *Настаняване и хранене* включва предоставяне на туристически услуги в средствата за подслон, местата за настаняване и в

заведенията за хранене и развлечения¹². Туристически обект за настаняване според Закона за туризма е всеки тип стабилна постройка, предназначена за приютяване на гости за нощувка. В тази категория се включват хижи, хотели, семейни хотели, къщи за гости, самостоятелни стаи, ваканционни селища и къмпинги. За получаване на сертификата се очаква обектите за нощувка да улесняват общуването на гостите с природата, традиционната за региона култура и бит. Обект за хранене от своя страна е всеки тип заведение за хранене и развлечения от постоянен вид, предназначено да предлага храна на туристите [6].

Категорията *Атракции* включва предлагане на допълнителни туристически и други свързани с туризма услуги, съчетаващи местната природна и културна среда или фокусирани върху природна забележителност с постоянна инфраструктура. Изискването е да подпомагат гостите в наблюдението и запознаването с природата. Типични примери за атракции са екопътеките, музеите, резерватите, укрытията и кулите за наблюдение на диви животни, малките ателиета/работилници, местата за упражняване на информационна дейност (туристическите информационни и посетителски центрове), паметниците на културно-историческото наследство [6].

Категорията *Туристическа обиколка* е дейност, при която на гостите се предлага преход със или без водач с цел наблюдение и общуване с природата и културно-историческото наследство на района на парк „Странджа“. Туровете могат да се предлагат с настаняване във всякакви обекти за подслон, но това не се оценява като част от услугата обиколка/тур. Същото се отнася и за случаите, при които в тура е включена транспортна услуга [6].

Заклучение и изводи

ПП Странджа притежава всички предпоставки за развитие на устойчив туризъм с акцент върху уникалната природа, естетическите качества на ландшафта, традиционната култура и бит на местните общности. Усилията на парковата администрация и някои неправителствени организации за изграждане на подходяща туристическа инфраструктура, извършване на интерпретативна дейност и обучения, създаване на информационни материали допринасят допълнително в тази насока. Същевременно съществуват и редица отрицателни фактори, свързани с лошата инфраструктура, местоположението и достъпността на района,

¹² Според Наредбата за категоризиране на средствата за подслон, местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения към Закона за туризма, приета с ПМС № 357 от 27.12.2004 г.

демографската структура на населението, ниската степен на икономическо развитие и др.

Устойчивото развитие на туризма в границите на природния парк трябва да разчита на партньорството между ДПП, природозащитните организации, бизнеса, институциите и местното население. Ангажиментът за утвърждаването на регионална марка „Странджа“ е необходимо да бъде поет от всички заинтересовани страни, за да се получи максимален ефект, а именно:

- налагане на високи стандарти за качеството, повишаване на конкурентоспособността и пазарните позиции на туристическия продукт;
- реален принос на преки ползи за местната общност и природозащитата в региона;
- осигуряване на периодичен контрол върху качеството на обслужване и екологосъобразност.

Единствено по този начин ще бъдат постигнати разпознаваемост и доверие към предлаганите продукти и услуги от българските и чуждестранните туристи. Местната общност от своя страна ще има реални облаги от наличието на природния парк, изразяващи се в осигуряване на алтернативен поминък и директни целогодишни приходи от развитието на туризма в региона.

Благодарности:

Авторът изказва своята благодарност на екипа на Българска фондация „Биоразнообразие“, ДПП Странджа и инж. Тома Белев – председател на Асоциацията на парковете в България, за безценните съвети и предоставените материали по време на изследването.

Литература

1. Даскалов, К. Хората и парковете. Изследване. Финален доклад. София, 2004.
2. ПУ на ПП Странджа. Внесен в МОСВ на 30.VIII.2005 г.
3. Проучвания на посетителския поток по поръчка на Асоциацията на парковете в България с материали, изследвания и разработки на „Евробарометър“, „Медиана“, НЦИОМ, НСИ, ДУГ, Проект „Родопи“, Институт за анализи и оценки в туризма и др.
4. Янкова, Л. Солидарните пътешествия. Статия за пътешествията на Vision du Monde – <http://www.baatbg.org/welcome.php?subPage=13>
5. <http://bbf.biodiversity.bg/indexdetail.php?id=20>
6. <http://www.strandja.bg/news/64/68/nova-broshura-za-mesta-za-nastanyavane-s-regionalnata-marka-strandzha.html>